

**Хуршида
Раҳмонова**

**ХУРШИД
ДЎСТМУҲАММАД
насри бадиияти**

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ ОЛИЙ ВА ЎРТА МАХСУС
ТАЪЛИМ ВАЗИРЛИГИ

АЛИШЕР НАВОИЙ НОМИДАГИ ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЎЗБЕК
ТИЛИ ВА АДАБИЁТИ УНИВЕРСИТЕТИ

ХУРШИДА РАҲМОНОВА

ХУРШИД ДЎСТМУҲАММАД НАСРИ БАДИИЯТИ

(Адиб қисса ва хикоялари мисолида)

Монография

«Roytaxt exclusive» нашриёти
Тошкент – 2021

УЎК821.512.133.09-3

Р 28

КБК 83.3(5У)

Р 28

Монография. Ашиер Навоий номидаги Тошкент давлат ўзбек тили ва адабиёти университети Илмий-техникавий кенгаши томонидан нашрга тавсия қилинган (2021 йил 29 ноябр, 8-сонли мажлис баённомаси)

Масъул муҳаррир:

Баҳодир КАРИМОВ – филология фанлари доктори, профессор

Такризчилар:

Умида РАСУЛОВА – филология фанлари доктори, доцент

Олим УСМОНОВ – филология фанлари номзоди, доцент

Хуршида Рахмонова

Хуршид Дўстмухаммад насри бадиияти. /Адиб қисса ва ҳикоялари мисолида. – Тошкент: «Poutaxt exclusive» нашриёт. 2021 йил. 164 б.

Ушбу монографияда замонавий ўзбек адабиёти намояналаридан бири Хуршид Дўстмухаммаднинг ҳикоя ва қиссаларида образ ва психологик тасвир, рамз ва тимсолларнинг поэтик ифодаси хусусида сўз юритилган. Шунингдек, тадқиқотда адиб ижодининг бадиий хусусиятлари, унинг ўзига хос услубий янгилинишлари, ёзувчининг ҳикоя ва қиссаларидаги тарихий шахс образи ҳамда глобаллашётган даврда замондош инсон қиёфаси гавдалантирилиши, муаллиф асарларида психологик тасвир воситаларининг акс этиши, ижодкорнинг халқ оғзаки ижодидаги образлар ва фольклор мотивларидан ижодий таъсирлангани ҳамда ёзувчи услубининг ўзбек адабиётидаги ўрни ва аҳамиятини кўрсатишга ҳаракат қилинган.

Монография филолог талабалар, магистрантлар, тадқиқотчилар ва умуман, адабиёт ихлосмандларига мўлжалланган.

© Х. Рахмонова, 2021

© «Poutaxt exclusive» нашриёти, 2021

ISBN 978-9943-7815-3-5

КИРИШ

Бадиий адабиёт замирида, туб моҳиятида инсон, уни билиш, англаш, тушуниш масаласи ётади. Адабиёт ҳамиша инсоннинг маънавий-маърифий, ижтимоий тараққиётига, юксалишига хизмат қилган. Негаки, одамзотнинг онгу шууридаги, фикридаги ўзгаришлар, янгиликлар қалбидаги мурасасиз кечинмалар бадиий асарларда ўз аксини топади. Бу ҳол, айниқса, ҳозирги замон адабиётида яққол кўзга ташланмоқда.

Ҳозирги замон адабиёти мавзу нуқтаи назаридан ҳам, ундаги образлар табиати, тасвир тамойиллари, рамз ва тимсолларнинг ифодаси, муаллифнинг бадиий ғояси жиҳатдан ҳам ранг-баранг бўлган адабий-эстетик ҳодисадир. Бу давр адабиётининг ўзига хосликлари шундаки, бадиий матн замиридаги маъно зоҳирда эмас, ботинда намоён бўлаётир. Бу эса, китобхондан маълум бир зукколикни, адабий тайёргарликни, мулоҳазақорликни талаб қилмоқда.

Инсониятнинг тафаккури, руҳиятидаги янгилинишлар адабиётда ўз аксини топар экан, ёзувчи бадиий маҳоратини, унинг ҳаёт воқелигини тасвирлаш услубини, бадиий асарда образлар моҳиятининг ёритилишини ўрганиш инсоннинг маънавий олами, дунёқараши, тафаккур тарзига хос хусусиятларни англашда муҳим аҳамият касб этади. Шу боис адабиётшунослик фани ҳам мунтазам ўз объектига янгича назар билан қараш, насрий асарлар поэтикасига оид муаммоларни чуқурроқ англаш йўлидан боради.

Истиклол йилларида адабиётшунослигимизнинг илмий-назарий мезонлари асосида замонавий адабий жараёнда ўз мавқеига эга ижодкорлар асарларини теран тадқиқ этиш, бадиий асар поэтикаси муаммолари билан боғлиқ қараш-

МУНДАРИЖА

КИРИШ	3
I БОБ	
Насрий асар бадиятининг илмий-назарий асослари	
1.1. Адабиётшуносликда насрий асарлар бадиятини ўрганиш масаласи.....	5
1.2. Ўзбек адабиётшунослигида насрий асарлар бадиятига хос тамойиллар талкини.....	24
II БОБ	
Хуршид Дўстмуҳаммад хикояларининг бадий хусусиятлари	
2.1. Образлар бадияти	45
2.2. Адиб хикояларида психологик тасвирнинг ўрни.....	72
III БОБ	
Адиб киссаларида етакчи бадий хусусиятлар	
3.1. Адиб киссаларида образлар тизими	99
3.2. Киссалардаги адабий-фалсафий талқиннинг индивидуаллиги	127
Хулоса.....	149
Фойдаланилган адабиётлар рўйхати	152

ХУРШИДА РАҲМОНОВА

ХУРШИД ДЎСТМУҲАММАД НАСРИ БАДИИЯТИ

Монография

Лицензия раками AI № 0048. 18.05.2020. Босишга 2021 йил
20 декабрда рухсат этилди. Бичими 60x84¹/₁₆. Таушс TAD
гарнитураси. Кегли 12. Нашр табоғи 6.
Адади 100 нусхада. Шартнома № 79–2021.